

¶ Cor. 2. *Nam nec oculos uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderat,*
ea quae preparauit Deus diligentibus se. Quarum quidem retum, quoniam Deus in hac etiama uita nos aliqua ex parte effecit participes, omnes patiter, utri una cum pueris & mulieribus, obscuri pariter & nobiles, uno spiritu, una anima eius nomine confiteri, tantorum bonorum auiorem laude praedicare non desistamus. Qui propitiatur omnibus iniuritatibus nostris, qui sanat omnes infirmitates nostras: qui redimit de interitu uitam nostram, qui coronat nos in misericordia & miserationibus: qui replet in bonus delerium nostrum. Quia non secundum peccata nostra fecit nobis, neq; secundum iniuritatem nostras retribuit nobis. Quia quantum distat ortus ab occidente, longe fecit a nobis iniuritatem nostras. Quomodo miseretur patris filiorum, misertus est Dominus timentium se. Hac igitur & nunc, & in uniuersum tempus posterum, memoria renouantes, quin etiam cauam huius celebratit & splendida ac præclaræ dici, eiusdemque veluti coryphaeum & ducem Deum noctes diesque, omni hora, omni denique uita cursu, quo spiritum ducimus, ante oculos mentis nostre proponentes, totis annis uiribus diligamus, ueneremurque. Etiam consurgentem, magna interioris cogitationis ac desiderij nostri tanquam uoce ei supplicemus, ut sub suo ouili nos perpetuo protegat, conferuerit, & aeternam denicerit pacem, qua nec robore frangi, nec tempestate conuassari potest, nobis clemens imperiat, in Christo Iesu seruator nostro, cui gloria in omnem aeternitatem. Amen.

SEQ. VITVR IAM, VT IMPERATORIA EDICTA PER COM
MUNIUM & LICINII EDITI HOC LOCO CITEMUS.

*Imperatoriū editiorum exemplar.
Cap. V.*

Constantini & Licini

*C*VM tampridem religionis libertatem nemini denegandam esse, sed cuicunque menti & voluntati potestatam permittendam, ritus & initium divina pro sua animi voluntate & arbitrio excolendam consideramus: pro Christianis mandatum dedimus, ut cum singulis alijs, tum Christiani, sue sectæ & religionis fidem integrè obseruarent. Sed quoniam in eo rescripto, in quo euimodum illis concedebatur facultas, multæ sententiæ dubias & controversias uidebantur: quidam illorum propterea fortasse paulo post, per metu ab ilius obseruatione repulsi sunt. Quapropter cum ego Constantinus Augustus, & ego Licinius Augustus prospéro itinere Mediolanum perueniremus, & omnia quæ ad utilitatem & commodum Reipub. pertinebant, accurate disquireremus: ista inter cetera quæ plebi uniuersitate perutilia uidebantur, maximè omnium decernenda existimauimus, quibus reverentis & diuinus cultus contineretur: hoc est, ut tum Christianis, tum alijs omnibus liberam optionem omnino daremus, eam religionem sequendi, quam ipsi in animos inducerent: quòd quæcunque sit diuinitatis et cœlestis numinis potentia, nobis, ac uniuersis qui sub nostra dictione uitam degunt, clementia & propitia esse posset. Isam igitur nostram uoluntatem ac fentientiam regia ratione ac consilio decidimus, ut nemini prorsus libertas negetur, Christianorum obseruantiam & cultum imitandi, amplexandique: & cuicunque detur copia, suam mentem ei religioni addicendi, quam ipse sibi maxime conuenire censerit: quòd diuinum numen in omnibus quæ molimur, consuetate curam, studium & bonitatem in nos ostendar. De qua quidem uoluntate nostra consentaneum fuit ad te recribere, ut tum controversas illæ sententiæ quæ prioribus literis tuam pietatem missis de Christianis continebantur, penitus tollerentur: tum ea quæ uidebantur admodum secura, & à nostra manu

*Christianæ
religioñ li
beris decre
tis.*

lxxvii

suetudine

fieri, ut in acclementia aliena, omnino abrogarentur: atque adeò tam quicunque eorum qui induxerint in animum Christianorum religionem obseruare, libere, minime fucare, & absque ulla molestia aut perturbatione cuiusquam, hoc ipsum custodiar. Quæ quidem tua soleritatem plenissimè significare decreuimus, ut intelligas, nos liberam ac solutam Christianis facultatem concessisse, suam ipsorum religionem sedulò excolendi. Quod quoniam tua pietas perspicie nobis libere illis esse concessum, alijque etiam potestatem faciat, eum obseruantia & religionis modum, quem apud animum proponuerint, consecrandi: & nostrorum temporum tranquillitat & quiete reuebra accommodatum esse, ut quisque facultatem habeat diligendi, obseruantique eam in Deo colendo rationem, quæ sibi maximè placuerit: hoc quod à nobis factitum esse, ut nullius honoris, nullius religionis authoritas a nobis ulla ex parte immixtu videatur: tuarum partium est prouidere, ut nemo impediatur, quo minus sine professioni sume adhærescat. Itstud etiam preter ce tera nominatum Christianis decernimus, ut loca eorum, in qua ipsi in morte Templachri possum erat, atque conuenire (de quibus quidem rebus literis superioti Christianis refixa bus ad tuam sanctimoniam datis, alia formula eo tempore à nobis erat defuncta, & prescripta) si qui uel à quæstoriu nostro, uel ab alio quopiam ea emis. gratis. se uideantur, Christianis absq; argento, absq; ulla repetitione preteri, quod in illis emendis collocauerant, sine omni mora & dubitatione restituant. Et si quipsa loca pro munere fuerint adepti, ut ipsi Christianis quām certe reddantur si quæ ea aut coeminent, aut dono receperint, aliquid à nostra bonitate postulent: præfectumque qui regioni, in qua habitant, præfet, adest, quod ipsorum etiam à nostra munificencia prouisio & cura suscipiantur. Que quidem omnia Christianorum societati tuo studio & industria, extem pli, & sine ulla dilatione restituenda cures, oportebit. Ac quoniam ipsi Christiani non solum ea loca in qua conuenire solent, sed alia etiam habuisse cognoscuntur, quæ non priuatum ad singulos, sed ad tuos totius ipsorum communis, id est Christianorum spectabunt: singulis qui ea possident, mandes uelim, ut omnia per legem, quam suprà possum us, absq; ulla controvèrsia Christianis, id est societati ipsorum & conuentui reddant: modo ratio ipsa ante demonstrata sedulò conferetur, nimurum ut illi qui sine repetitione preteri, sicuti ante diximus, ea restituant, suas res & facultates absq; damnatio à nostra beneficentia compensantur fore pro certo expectent. In quibus prædictæ Christianorum communitatib; studium & diligentiam pro utili tua parte uel maximam adhibere debes, ut nostrum citissimè conficiatur mādatum, quod ad hunc modū communis & publicæ tranquillitat à nostra benignitate recte prospiciatur. Nam hac ratione, sicuti dictum est, diuinum erga nos studium, quod in multis iam rebus experti sumus, perpetuò nobis firmum adestabile permanebit. Ut igitur huius nostra sanctionis & beneficentia decisio ad omnium noticiam perferatur, has nostras literas ubique proponi, & in cuiuscunque cognitionem uenire contentaneum est, quod lex à nostra clementia sancta neminem omniu[m] latere possit.

Exemplar alterius editi, quod ab Imperatoriis factum est, ut suara beneficiencia erga soiam Ecclesiastim catholicam ostentatam, perspicue omnibus significanter.

Salve Aniline, nobis in primis uenerande. Est hæc nostræ clementie ratio & modus Aniline honoratissime, ut illa quæ ad alienum ius pertinent, non solum non perturbare, sed etiam cuicunque restituere quām maximè cupia. Ecclesiæ edictus. Quare uolumus, ut simulacra hæc literas à nobis accepteris, si quæ ex tholice bona his post revisionibus quæ ad catholicam Christianorum ecclesiam in quibus singulis resuauit, aut alijs locis pertinent, etiam adhuc à ciuib; aut ab alijs situenda.

quibusdam retineantur, eas quam primum iisdem Ecclesiis facias restitu. Quando quidem animo institutimus, ut ea quae ecclesiae antea possederunt, ad ipsarum ius denuo revertantur. Cum igitur tua pietas animaduertat de- cretum hoc ab his dubio de nostra sententia esse publicatum, entire atque elabora, ut siue horum, siue eges, siue aliud quodcunq; aliquando ad ius ipsarum ecclesiistarum spectauerit, omnia illis quam celestime reddantur, ut te huic nostro editio diligentissimum obsequium praetitissem intelligamus. Vale Aniline honoratisime nobiscq; charitissime.

Exemplar epistolæ Constantini Imperatoris, per quam episcoporum concilium Romæ præcipit fieri, pro ecclesiarum unitate & concordia.

CONSTANTINVS AVGUSTVS MILTIADAE
episcopo Romano, & Marco, S.

Quoniam eiusmodi literæ cōplures, ab Anilino clarissimo Africae pro-
consule ad me missæ sunt, in quibus constat Cecilianum episcopum ciuitatis
Carthaginensis à quibusdam collegis suis in Africa ordinatis epis-
copis, multis de rebus in crimen vocari, & illud per mihi molestum uidetur,
ut in his prouincijs, quas diuina prouidentia ultrò ac sua sponte sub meum
subiunxit imperium, & in illis locis in quibus crebra hominum frequen-
tia verterat, non modo multitudine ad deteriora deflectat, & distractur dissi-
diens, sed episcopi etiam, discordiam inter se ipsi exerceant: uisum est mihi ut
idem Cecilianus cum decem episcopis, qui illum reum facere uideantur, &
decem alijs, quos ipse fusa litis dijudicationi necessarios existimauerit, Ro-
manum nauigio trajectat, ut ibi coram uobis, & Rhetecio etiam, & Materno et
Matino collegis uestris (quos ea de causa Romam maturare iussi) pos-
sit auditri, sicut sanctissima Deilex, ut nosisti, postulata. Atc ut de omnibus
hisce plenissimam accuratisimamq[ue] possitis habere, exemplaria
literarum ad me ab Anilino missarum, literis meis subscripta, ad uestra pre-
dictos collegas misi. Quas cum uestra grauitas perlegerit, exquisite ponde-
rabit, quo modo, quaerature illis illa, quam supra diximus, diligenterque
reclusimq[ue] dirimatur, & ex iuri prescripto tandem aliquando absoluatur
quando quidē illud uestrum studium minime latet, me tantam reverentiam
sancte & catholicæ Ecclesie tribuere, ut uelim uos nullum generale schisma,
nisi discordiam in illo loco omnino relinquerem. Summa magni Dei ma-
iestas uos honoratissimi uitri multis annis conferuet.

Exemplar epistolæ Imperatoris, per quam iubet secundum concilium fieri, pro omni inter episcopos discordia tollenda:

CONSTANTINVS AVGVSTVS CHRESTO

Syracusianorum episcopo, s.
Iamdudum cum nonnulli improbo & perverso animo à sancta religione & coelesti Euangelij doctrina ac potentia, & à catholica Ecclesia opinione defiscere coperint: cupiens equidem eiusmodi lites et controversias inter eos ortas dissoluere, ita scripsi, ut missis à Gallia quibusdam episcopis, quinetiam ex Africa alijs aduersari partium accersitus; qui inter se maxima cum pertinacia & animositas contentione disgladiantur, & episcopo Romano etiam coram hoc dissensionis, quicquid uidetur, possitillis praesentibus, accurata dijudicatione in rectam viam reduci. Verum quoniam sicut usufuerint quidam tum sua salutis, tum ueri cultus, qui sanctissimæ Christi religioni debetur, penitus obliti, adhuc priuatas inimicitias exercere, & graves similitates gerere non desinunt, dum nolunt aut Concilij iudicio iam factio acquiescere: dumque definitè affirmant, paucos admodum fuisse qui suas ipsorum

ipsorum sententias palam in Concilio proferebant, h[oc] ip[s]i cum tunc omnia
qua[m] ante qua[m] debuerant, accurate qualia essent, ad iudicium dandum
propre[m] et ab aliis celeriter festinabant; atq[ue] ex his omnibus ea fieri contigit,
ut tum illi ipsi quos fraternum & concordem animorum consensum inter
ipsos reuinere oportuerat, turpi, in[m]o nefaria & impia dissensione discordet:
cum aliis hominibus qui mentes a sanctissima religione alienas habent, an-
sam ludibriis & tritilios praesent: idcirco mili fedulò prouidendum erat,
ut si[us]tud quod post iudicium antea pronunciatum, sua sponte componi &
tranquillari debuerat, etiam iam tandem multis praesentibus episcopis exi-
tum & finem consequatur. Proinde quoniam plurimos episcopos ex locis
diuersis & prope infinitis in urbem Aretaechorum ad Calendas Augusti con-
uenire mandauimus, tibi etiam per literas significandu[m] putauimus, ut acce-
ptar h[ab]enda publica à clarissimo viro Latroniano Sicilia coductore: duobus
item alijs episcopis ex secunda sede, quos tuipse tibi maximè deligendos su-
dicaueris, tibi in societatem ascritis: quinetiam tribus famulis, qui uobis inter
uias ministrarent, assumptis, ad eū diem in loco praescripto alijs occurras: quo
pertuan grauitatem, & contentientem sententiam reliquorum qui eo co-
meat, hoc dissidium, quod haec tenus improbe ob turpes & scelestas concer-
tationes continuatum fuit, simulatq[ue] ea qua[m] ab utracy factione episcopo-
rum (quos simpliciter adesse mandauimus) auditu fuerint, possit, licet sero,
ad debitam religionem, fidem & fraternali concordiam aliquando reuocari.
Deus omnipotens in multis annos te nobis seruat incolumem.

*Latronianus
Siciliæ con-
ductor.*

Exemplar epistolæ Imperatoris, per quam pecuniae ecclesijs donatae fuerunt.

CONSTANTINVS AVGSTVS CECILIANO EPISCO-
PO Carthaginensi S.

De pecunia ecclesiastis à Constantino donatis.

Cap. VI.

www.1000000000.com

Voniam usum est nobis, per omnes provincias Africā, Numidiā & Mauritaniā, certis quibusdam legitimis & sanctissimis religionis catholicae ministris in sumptus communes aliquid suppeditare, literas ad Virsum, pūrum nobilissimum, Quæstorem nostrum in Africa, dedi: & ei signis caui, ut tria milia pūra tuae grauitati numeranda curaret. Tu igitur quan- Epiphanius
do predictam pecunie summam recipiendam curaueris, omnibus qui in mensuris scheda de te ab Olio missa ante scripti sunt, has pecunias dispersisti iubeto. & pondes Quod si aliquid ad istud meum in hac re erga omnes hos institutum cumu- ribus,
late expendum deesse animaduertas, ab Heraclia nostraria possessionem procuratore, audacter & abligy hesitatione, quod necessarium fore putau- tis, postales uelim. Nam illi coram imperauit, ut si quid pecunie tua grauitas aco pteret, ablegi dubitatione ulla tibi numerandum curaret. Et quoniam accepi quosdam homines non animo satis recte composito & constituto populum à sanctissima & catholica Ecclesia, mala & perniciofa corruptela uelle auertere scis uelim, me Ausilio proconsuli, quin etiam Patricio præfectum uicario, cum prestat apud me essent, talia mandata dedisse, ut cum in reliquis omnibus, tum in hoc maximè curam diligenter poneret: & rem eiusmodi, si forte acciderit, nullo modo negligerent: Quapropter si quos ho- mines in eo futore & amentia inhæfere perspicias, abiecta omni cun- datione judices, quiescendi in diuinitate & loco idem illis reperio at illi opip. ead. ob

ces quos dixi) adiutor, &c hoc idem nisi referatur, at illa
natura tibi de
putatur.

Exemplar epistola Imperatoris, per quam ecclesiistarum prefectos ab omnibus ciuili & communi Reip. administrationē immunes esse mandat.

De clericorum immunitate, Cap. VII.

Salve Auilne nobis cum primis obseruande.

Quoniam multis argumentis constat, religionem, in qua summus & perfectus cultus facio, & celesti Dei potentias debitus omnino confitit, neglectam & contemptam, magna pericula Reip. attulisse: eademq; sancte Augustinē obseruatam, tum maximam Romano nominis ac splendoris prosperitatem, tum eximiam omnibus hominum rebus felicitatem (diuina beneficentia illud largiente) apportata: usum est, ut illi homines, qui debita cum sanctimonia, & afsidua legis diuinæ obseruatione, sua ministeria huic diuinæ religioni excelenda impientur, Auilne honoratisse, pro laboribus suis digna præmia reportent. Quare eos qui in proximicia tue fideli concredita, in Ecclesia catholica, cui Cecilianus praefet, huic pub. & ciuii sanctæ religioni sedulò inserviant (quos clericos nominare solent) ab omnibus omnino communibus & ciuiibus Rerum pub. ministeriis immunes ac solutos uolunt nullo modo per errorem vel per factilegam ac profanam prolationem, qua in hūtū modis negotijs accidere solent, à cultu diuinæ maiestati debito abstrahantur, sed absq; ulla molestia propria legi obsequium præstant. Qui quidem cum sacrum nūmen summo honore & veneratione prosequantur, incredibile est quantum Respub. adiumenta uideantur allatur. Vale Auilne uenerande.

Clerici
& ciuii
liberat.

De secunda Licini malignitate, et eius morte.

Cap. VIII.

Eiusmodi nobis beneficia diuina & celestis gratia Seruatoris nostri, benignè in nos intuens, tandem tribuit. Tanta item bonorum affluentia omnibus hominibus ex pace nobis restituta, suppeditata est atq; ad hunc modum Ecclesia magna exultare legitima, & insigni celebritate triumphare cœpit. Verum neq; iniudo hosti probitatis, omnisiq; impietas fautori diaboli, spectaculum istarum rerum quae cernebantur, tolerandum uidebatur. Nec istidem Licinio, calamitosi uite exitus qui tyrannis supra demonstratis obtulerant, satis exempli ad modestiam & moderationem animi excienda dederunt. Qui, cum imperium suum prosperè & ex animi sententia si- bisuccederet, & secundas in honore post Constantinum Magnum obtinueret, & uir fororis factus esset, & summa propinquitate dignatus, relicta præclarorum hominum imitatione, perditos impiorum tyrannoū mores æmulatus est: & quorum miserum uita exitum oculis conflexit, eorum perditam mentem sequi maluit, quam inconstante uiri prestatiblioni, amore & amicitia acquirecere. Intudia namq; contra Constantinum summum statutum imp. in Cō*Licinij* in Cō*beli* non sanguinis, non federum recordatus, pelliterum contra eum & crudeliter bellum excitat. Etenim ut Constantinus tanquam optimus & clementissimus princeps, quo in eum uera benevolentiae indicia declararet, sum ipsius cognitionem illi non intidit, illustres nuptias sororis non denegauit: paternæ etiam cognitionis, regijq; sanguinis antiquis duci compotem fieri uoluit, omnium imperio tanquam affini & totius regni consorti perfundi potestate tribuit, nec minorem inferiorum partem nationum Romanorum ditionis subieclarum procurandam administrandamque concessit: sic iste uicissim contraria his omnibus admittere, omnes machinas quo uetus seruidie contra superiorum suum excoxitare, omnes insidiarum uias peruestiatur, coepit, ut malefactis benefacta patroni sui compensaret. Primum igitur per-

tur perditum conatum suum occultare molitus, amicum se Constantini esse simulauerat, dolo & fraude rem saepenumero aggressus, facilissime quod expectabat se consequturum sperauit. Verum Deus Constantino amicus fuit, curator eius & custos benevolus, qui insidias in occulto & obscuris teñebrit, ei comparatas in lucem eduxit, easque patefecit. Tanta igitur sunt & Pietatis tam firma pietatis arma, ut non solum ad depulsionem hostium, sed etiam arma ad salutis nostræ propagnationem satis habeant præsidij: quibus quidem sanctissimus Imperator noster præclarè septus, multiplices & callidas hostis execrabilis uicias evitauit. Licinius deinde, ubi suos clandestinos conatus nequitum examini sententia procedere uidit (Deus enim omnem dolum ac fallaciam pio Imperatori aperuerat) cum amplius facinus celare nō posset, bellum palam mouet. Ac dum cum Constantino prælum intre cogitabat, iam etiam contra Deum omnium moderatorem, quem norat Constantium colere, aciem instruere instituit. Deinde piros homines ipsius imperio subditos, qui nunquam eius regnum ullo afficeri incommode in animum induxerint, pedetentim & ex occulto oppugnare conatus est. Atque grauerit à sua libi insita prauitatem delinqueru compulsus, hoc facinus concivit. Nec igitur illos qui ante eū Christianos tuissent perfecuti, ante occurlos statuit: neq; quos ipse propter impia eorum sceleria neci dedidit, debitoque affecisset supplicio, memoria tenuit: sed à recta ratione & pacato mensu statu deturbatus, & animi furore planè exagitatus, contra Deum ipsum, Constantini propagnatorem, Constantini loco, quem propugnabat, bellum gerere decrevit. Ac primum Christianum quemq; ex edibus suis ejicit, *Licinij* in & scindelix iste precibus eorum ad Deum pro se suscitavit, le penitus orba- malignitas.

Deinde milites Christianos in singulis ciuitatibus ex aliorum militum numero eximiit, eosq; si non sua sponte demonibus immolare instituerent, de dignitatis gradu deejici, mandat. Cæterum ista exigua quidem sunt, si cum maioribus eius sceleribus collatione quadam comparentur. Sed quid attinet ligillationis res ab isto Dei aduersario gestas cōmemorare, quo pacto legum uolator maximus, leges impias parumque legitimas excoxitari. In eos enim qui carceribus affligebantur, legem tulit, ne quis clemens adduciat, quicquam alimenti illis impertiret, neque eorum misereretur, qui in uinculis fame enecti erant, neq; quenquam omnino illorum qui ab ipsa natura trahebantur ad proximorum commiserationem, uel in bonorum numero haberi debere, uel boni quicquam agere censuit. Atq; haec inter leges suæ egregie impudens, & planè crudelis fuit, utpote quæ omnem humanam & manentem naturam ex animis hominum penitus exturbauerit: per quam idem supplicium illis qui commiserabant afflictos, decernebatur, quod ille perpeli siuerant quos commiserabantur: perquæ eandem iubebatur, ut qui benignitatis aliquid in eos qui in carcere torquebantur, conferrent, in uincula & cultodians conieci, parem poenam cum illis subirent. Talia fuere *Licinij* decreta. Quid præterea attinet eius de nuptijs contrahendis innovaciones enumerate, uel nouas de his qui uita decesserant sanctiones persecuti, quibus veteres Romanorum leges præclare & eximie promulgatas refringere ausus est, & barbaras quædam, immanes, iniquas revera & iniustas leges in eorum locū induceret? Quid infinitos etiam modos & rationes commemorare, quas ad gentes sibi subiectas opprimendas excoxitauit? Quid uarias cuiusq; generis auri & argenti exactiones, quid terræ dimensiones, quid damnosum quæsum, quem ex hominibus agricolis, quibus non amplius uita suppeditabat, sed tampridem fuerant morte extincti, facerent non subitauit, oratione complectari? Quid exili genera persecutar, quæ iste humani

Licinij lex
crudelis.

mani generis hostis contra innocentes inuenit: quid falsas criminationes, quas contra patricios & nobiles homines confinxit, recenseam: quorum teneras uxores ut ab ipsis abreptas, quòd eas turpis flagitiū ignominia deformat, sceleris et perditis seruis abutendas tradidit. Quid dicam de mulieribus in matrimonium collocatis, in quas iste decrepitus senex imperium fecit? Quid uirgines adolescentulas enumerem, in quas quòd effusam & intemperantem animi sui libidinem expleret, contumeliose insultauit? Quid in illis narrandis prolixum sermonem insinuare opus est, cum postrema eius facienda adeo extra omnem modum prodierint, ut prima exigua esse & proprie nulla conuincant? Exitus enim illius furoris in episcopos graffias esset & istos, utpote Dei omnium moderatoris famulos, suis conatibus, quos molebatur, reliquatos arbitratus: quamquam nondum uelut aperto Marte, propter eam quod superiorem imperatorem pertinecebat, clam tamen et doles machinas contra eos comparauit, & per insidias a praefectis suis in eos factas, illorum facile spectatissimos ē medio fustulit. Amodus & ratio cedis quia in illos usus est peregrina, & antea nunquam ulla seculorum memoria auditia: quā porro apud Amasias & reliquias Ponti ciuitates ab eo patrata sint, omnem crudelitatis modum longe superat: in quo loca quædam ecclesiasticæ Dei ē sublimi delectas sunt, soloq; ad ea quæ aliae autem occise, ne quisquam eorum, qui eas frequenter cōfōuerunt, ēd committat, ne tue debitos Deo ibi cultus, impetrat. Non enim putauit pro se illic preces Deo offerri, utpote quem mala conscientia in eam opinionem induxisset: sed nos pro pī imperatoris Constantini incolumente omnia exequi, & Deum orationibus pro eo placare persuasum habuit. Vnde omnem furorū sui impetus in nos intorquere statuit. Praefecti igitur qui assentationibus detti erant, se gratum impuro tyranno facti rati, quodam episcopos morte hominum maleficorum (qui enim nihil malū commiserant, ablesq; causa erant tanquam si cari ad pœnam abducti, & grauite multati) acerbis supplex affecterunt: alij iam corpore in multis particulis disseceti, nouum mortis genus & uita exitum sustinuerunt: & post crudele illud horrendum spectaculum, quō a pīsibus detorarentur, in altos maris gurgites erant precipitati. His affecterunt piorum uironum fugæ: quinetiam ex Dei seruis aliqui in agros, nonnulli in solitudines, quidam in silvas se abdiderunt, non pauci ad montes se contulerunt.

De Constantini uictoria, & ijs qui per eum in Romanorum ditionem uenerunt.
Cap. 12.

Vbi igitur sceleratus tyranus ista ad hunc modum succedere antimaduerit, et reliquo contra omnes Christianos perfectionem commouere in animum induxit. In qua re certe uoti compos fuisset, & nihil ei fuisset impedimento, quo minus in instituto opere processisset. Si Deus seruorum suorum propagulator non celerrimè, uti quod futurum erat praeueteret, famulum suum Constantinum, tanquam splendidum quadam lucis tubar, in obscuris tenebris & caliginosa nocte, de improviso apparet, tum liberatorem omnibus excitasset: tum in brachio excuso in ea loca in quibus tyranus uersabatur, quasi manu duxisset. cui quidem uictori phœnix uictoria contra impios, quasi fructum ipsius pietatis debitum, colligi pī. contra tuū largius est. At sacrilegium illum & nefandum tyrannum Licinium, una Licinum ex cum consiliariis omnibus & amicis, sub Constantini pedibus postravit pedito, deg. Nam ubi eius insania ad extremam ruit dementiam, imperator Deo charus eodem uicto nō amplius ferendū putauit, sed modesta animi ratione rē reputās, & seueram aquitatis regulam cū humanitate & clementia tēperans, propono studio eos

dio eos qui tyranidis lugo misere opprimebantur, maturè iuuando censuit: atq; infinitum hominum genus, paucis nefarij hominibus tanquam quibulda corruptelis ē medio sublati, incolame feruare aggreditur. Nam cum ipse sola humanitate temporibus antegressis usus fuisset, & Licinium, qui nulla commiseratione dignus erat, commiseratus: ei, utpote à prauitate augmenti, nihil omnino profuit. Atq; illis qui ab immanni illa bellua diuexabantur, nulla fuit salutis spes relicta. Quapropter iste bonorum adiutor & patronus, nequitius odium cum amore uirtutis permiscentis, similis cum filio Cīlio imperatore humanissimo, salutari dextra omnibus qui prop̄e perficiantur & ostentata, contra Tyrannum proficitur. Pater simul & Filius, Deum Patrem rerum uniuersarum rectorem, et Dei filium, omnium servatorem, ducem auxiliatoremq; adepti, undiq; acie contra impios circumiecta & disposita, perfaciē reportant uictoriā: hostesq; uniuersos in dimicacione illa, Dei ope, ex animi sententiā profligant. Quod circa de repente, & penē dicto citius, qui heri & nudius tertius mortem & terrorē spirabant, non amplius superferunt, immo ne minimam quidē nominis sui post se memoriā reliquerunt tituli autem eorum, & honoris insignia, debita ignominia labo aspergi. Ac quē Licinius impīs tamdum tyranis obtulisse oculis aspergit, eadem pati ratione cum illis perpessus est: idq; meritō. Nam nec disciplinam admittere uoluit: nec proximorum flagellis admonitus, sapere aliquando didicit. Per similem igitur cum illis impietatis uiam persecutus, ad perlungē etiam cum sūdem calamitatis præcipitum non sine causa fuit. Atq; iste hoc modo tandem percussum & profligatus, decubuit. Constantinus autem uictor, omni generi pietatis ornatus, una cum filio Cīlio Imperatore Deo charissimo, & patris rebus in omnibus simili, Orientem in suam rededit potestatem: atq; Romanorū imperium, sicut iam olim fuerat, in unum redigit, & regnum uniuersum a Sole oriente undiq; ad extremas occidentis oras, & ad alteras ultraq; mundi plagas, Boream pariter & meridiem, cum tranquilla pace obtinuit. Proinde metus tyranidis, qua ante premebantur, tum ex hominī uita proflus sublatus fuit: tunīc frequentes conuentus acti, tum festi dies celebrati; tunīc omnia latititia redundantur: tunīc qui antē demissa & contracta fronte erant, hilari uultu & lato oculorum ob tutu aspexunt: tunīc choreis, tunīc hymnis, tam per singulas ciuitates, quam peragios, primū Deum summum omnium regem elic, huncq; reuera esse predeceauerunt: Deinde pīum Imperatorem, ac liberos imprimis Deo charos, audibus extulerunt. Tunīc ueterum nulla recordatio malorum, tunīc omnis impietatis obliuio, tunīc suavis bonorum præsentium usus & oblectatio, tunīc iucundia expectatio futurorum: tunīc deniq; non decreta solum Imperatoris, uictoris illustissimi, plena humanitatis, plena clementiae, uerum etiam leges, eximia magnificentia illius & uera pietatis indicia cōpletantes, in locis quibusq; diuulgat. Sic ergo pestifera totius tyranidis labo putata, delectata, Constantinus solū & liberi, Imperii iure ad ipsos pertinentis gubernacula, auctoritate & pīstio firma, intuidax ac metus expertise, dein res posederunt. Qui quidē simulatq; principio regni infestos Dei hostes ēmundo sustularent, Deum bonorum quibus fruebant auferem agnoscentes, singulare uirtutis & pietatis studium, uerum diuinī numinis cultum, & gratiarum actionem, quas ei pro beneficiis debebant, per sanctiones & edita pro Christianis edita palam & perspicue comonstrauunt.